

Lastensuojeluilmoitukseen vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa

Sanna Simanainen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lastensuojeluilmoitukseen vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa

Sanna Simanainen
Sosionomi
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2020

Sanna Simanainen

Lastensuojeluilmoitukseen vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa

Vuosi 2020 Sivumäärä 49

Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön tavoitteena oli löytää lastensuojeluilmoitukseen vaikuttavia tekijöitä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen työntekijän kokiessa lapsesta huolen tunteen, alkaa hän tarkastelemaan havaintojaan laajemmin ja tuo huolen tunteen esille työyhteisössä. Lakiin perustuvan veloitteen vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa työntekijöillä on toimintaohjeet lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on löytää tekijöitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ennen sen toteuttamisesta. Kerätyllä aineistolla voidaan kehittää lastensuojeluilmoituksen teon toimintaohjeita varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Hyvinkään varhaiskasvatuksen kanssa.

Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön kohderyhmänä oli varhaiskasvatuksen työntekijät. Tutkimusaineisto kerättiin syyskuussa 2020 kahden viikon ajan sähköisellä kyselylomakkeella, joka oli COVID-19- viruksen aiheuttaman poikkeustilan takia ainoa mahdollinen tapa tavoittaa varhaiskasvatuksen työntekijät. Kysymykset oli esitetty strukturoidusti avoimina kysymyksinä sekä jaettu osioihin: huoli, työyhteisö ja lastensuojelu. Kyselylomakkeeseen vastaajien vastausprosentti oli noin 33 %. Opinnäytetyö tehtiin kvalitatiivisena eli laadullisena, jossa aineiston analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tulosten perusteella lastensuojeluilmoitukseen vaikuttavia tekijöitä varhaiskasvatuksessa olivat huolen tunteen arvioiminen, työyhteisön tuki lastensuojeluilmoitusta toteuttaessa, työyhteisön mielipiteen vaikutus täydentävästi lastensuojeluilmoitukseen sekä lastensuojeluilmoituksen teko vakavan huolen ilmetessä. Vastausten analysoinnin perusteella esille tulleet tekijät kuvaavat sitä, mitkä asiat esiintyvät varhaiskasvatuksessa ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa. Tulosten perusteella lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei jää vain yhden työntekijän päätettäväksi. Vastausten perusteella yhteydenottoa sosiaalitoimeen lapsen ja perheen tuen tarpeen arvioimiseksi pidettiin vielä vieraana työtapana. Ammatillinen yhteistyö koettiin hyvin merkitykselliseksi huolen tunteen arvioinnissa ja työntekijät hakevat usein täydennystä siihen työyhteisöltä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, huolen tunteen arviointi, vakava huoli ja lastensuojeluilmoitus

Sanna Simanainen

Factors affecting child welfare notification in early childhood education and care

Year

2020

Pages

49

The aim of this investigational thesis was to find factors affecting child welfare notification in early childhood education and care. When an early childhood education and care employee is feeling concerned, broader assessment is put in place and concern is brought forth into the work community. To reinforce law-based obligations, in the early childhood education and care there is procedure for submitting child welfare notification. The purpose of this investigational thesis was to find factors which possibly affect the process of submitting child welfare notification. The collected material can be used to develop the notification process of child welfare in early childhood education and care. The thesis was carried out in cooperation with Hyvinkää's early childhood education and care.

The target group of this investigational theses was early childhood education and care workers. The data was collected in September 2020 using an electronic questionnaire, which was open for two weeks. This was the only possible way to reach early childhood education workers due to the state of emergency caused by the COVID-19 virus. The questionnaire was presented in a structured and as open questions. Questions were also divided into sections: concern, work community and child welfare. The response rate to the questionnaire was approximately 33%. This investigational thesis was conducted with qualitative research method and analysis of the data was based on content analysis method.

Based on the results, the factors influencing the child welfare notification in early childhood education and care were: assessing the feeling of concern, the support of the work community in the child welfare notification process, the impact of the work community's opinion on the child welfare notification and the filing of a child welfare notification in the event of serious concern. Based on content analysis of answers the above mentioned factors were found which have an effect before child welfare notification is submitted by early childhood education and care. Based on the results, it is not up to only one employee to submit a child welfare notification. Contacting social services under the Social Welfare Act to assess the need for support for a child and family was considered a foreign way of working based on the answers. In assessing feelings of concern professional cooperation was considered highly relevant. Employees are often seeking reinforcement from the work community for the feeling of concern.

Keywords: early childhood education and care, assessing the feeling concern, serious concern and child welfare notification

Sisällys

1	Johdanto.....	8
2	Varhaiskasvatus.....	10
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	10
2.2	Varhaiskasvatuksen työntekijät	11
2.3	Huoli puheeksi ja varhainen puuttuminen	12
2.4	Varhaiskasvatuksen työntekijän ilmoitusvelvollisuus	14
3	Lastensuojelu	14
3.1	Lastensuojeluilmoitus	16
3.2	Lastensuojeluilmoituksen tekeminen.....	17
4	Aiempia tutkimuksia aiheesta	18
5	Opinnäytetyön toteutus	19
5.1	Opinnäytetyön tutkimus kysymykset	19
5.2	Tutkimusmenetelmä	19
5.3	Aineiston keruu	20
5.4	Aineiston analysointi.....	21
5.5	Eettisyys ja luotettavuus	22
6	Tulokset	23
6.1	Lapsesta tulleen huolen arvioiminen	23
6.2	Työyhteisön vaikutus lastensuojeluilmoituksen tekoon.....	25
6.3	Lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja virkavelvollisuus	27
7	Johtopäätökset	29
8	Pohdinta ja kehittäminen	31
	Lähteet.....	35
	Kuviot	38
	Liitteet	39

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat ison osan lapsen arjesta vastaamassa heidän tarpeisiinsa sekä arvioimassa kehitystä ja oppimista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus ja lastensuojelu ovat peruspalveluja lasten- ja perheiden palveluissa, jossa molemmissa tavoitteena on edistää sekä turvata lapsen kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on ammatillista osaamista ja tietoisuutta lapsen kehitykseen liittyvistä tarpeista ja kehityksen edistämisestä. Varhaiskasvatuksessa lapselle tehdään henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan ylös tavoitteita kehityksen ja oppimisen toteuttamiseksi. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2017, 3.)

Työntekijät voivat myös havainnoida varhaiskasvatuksen arjessa seikkoja lapsessa tai vanhemmassa, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen haitallisesti. Ammattikielellä puhutaan usein lapsesta nousseesta huolen tunteesta, joka on työntekijän subjektiivinen kokemus. Koettuaan huolen tunteen koettua työntekijä pyrkii selvittämään, mistä koettu tunne on peräisin ja miten hänen tulisi siihen reagoida. Varhaiskasvatuksen työntekijä pyrkii luottamukselliseen kasvatuskumppanuuteen vanhempien kanssa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen edistämiseksi. Työntekijöiden tehtävänä on ottaa koettu huolen tunne puheeksi vanhempien kanssa sekä mahdollisesti kertoa myös tukitoimista ja palveluista, joita vanhempia voidaan ohjata hakemaan. Varhainen puuttuminen voi estää ongelmien kärjistymisen, jolloin mahdollisuudet ratkaisuun ja tukemiseen ovat suuremmat. (Lastensuojelukeskusliitto, 2006.)

Työntekijä voi ottaa yhteyttä yhdessä vanhemman tai vanhemman pyynnöstä sosiaalitoimeen sosiaalihuoltolain (1031/2014) mukaan, jossa arvioidaan kokonaisvaltaisesti lapsen ja perheen tuen tarpeita. Varhaiskasvatuksen työntekijällä voi ilmetä myös huoli lapsen turvallisuudesta, jolloin virkavelvollisuuden myötä tulee työntekijän tehdä lastensuojeluilmoitus. Ennen lastensuojelunilmoituksen tekoa työntekijä käy huolen tunnetta ja haivattuja asioita läpi. Työntekijä voi pohtia miten itse pystyisi vaikuttamaan tilanteeseen tai usein siihen voi liittyä ajatuksia lastensuojelun tarpeellisuudesta. Eriksson ja Arnkil (2006) ovat kehittäneet huolen vyöhykkeet menetelmän, jossa työntekijä pystyy arvioimaan omaa huolen tunnetta. Yleisesti kynnys lastensuojeluilmoituksen tekoon tulisi pysyä matalana.

Opinnäytetyön innoittajana toimi oma mielenkiinto varhaiskasvatukseen ja lastensuojeluun sekä niiden yhteiset intressit lapsen edun tavoittelussa. Huomasimme sosionomikoulutuksen lastensuojelukurssilla, että varhaiskasvatuksessa työskennelleillä oli eriäviä ohjeita tehdä lastensuojeluilmoitus. Huomasimme, että tekijöiksi nousi lastensuojeluilmoituksen tekemisen

kuuluvan esimiehen tehtäväksi tai ilmoitus jäi tekemättä, mikäli työyhteisössä oli eroavia mielipiteitä huolen tunteesta.

Tässä opinnäytetyössä pyritään hakemaan vastausta kysymykseen, mitä tekijöitä varhaiskasvatuksessa nousee esille ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa. Varhaiskasvatuksen ympäristössä tehdään tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa sekä pyritään vaikuttamaan asioihin keskustelemalla ja tukemalla vanhemmuutta. Perheen tilanteesta riippuen voi varhaiskasvatuksen työntekijän vaikutusmahdollisuudet olla hyvin vähäiset, sillä varhaiskasvatusympäristössä ei paneuduta niinkään perheen auttamiseen kotiloissa tavoitteellisesti. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on löytää lastensuojeluilmoitukseen vaikuttavia tekijöitä varhaiskasvatuksessa. Tutkimusongelma tarkennettuna on, mitkä tekijät nousevat esille ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa varhaiskasvatuksessa. Vastaaajaksi opinnäytetyöhön valikoitui heti tutkimusongelman suunnittelussa työntekijät. Aineiston keruu menetelmäksi valikoitui sähköinen kyselylomake. Kysymykset esitettiin strukturoidusti avoimina kysymyksinä sähköisellä lomakkeella ja vastauksia pyydettiin omiin kokemuksiin ja tietoon perustuen.

Opinnäytetyön otsikko kertoo tarkoin siitä, mitä aiheita tutkimuksessa käsitellään. Alussa tullaan avaamaan tietoperustaa varhaiskasvatuksesta, varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, huoli puheeksi menetelmästä, varhaiskasvatuksen työntekijöistä ja ilmoitusvelvollisuudesta, lastensuojelusta, lastensuojeluilmoituksesta ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Tietoperusta kytkeytyy kirjallisuuteen, teorioihin, lainsäädäntöön ja aikaisempiin tutkimuksiin. Opinnäytetyössä esiintyviä käsitteitä ovat, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen työntekijä, varhainen puuttuminen ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on lasten ja perheiden palvelu, joka on kuntien velvollisuus järjestää varhaiskasvatustilain nojalla (540/2018). Varhaiskasvatus on hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista opetusta ja kehitystä tukevaa toimintaa, jota arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. (Opetushallitus 2020.) Varhaiskasvatuksessa keskeisenä toimintana on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, edistää tasa-arvoa, ehkäistä syrjäytymistä sekä vahvistaa vanhempien osallisuutta työelämään ja tukea kasvatuksessa. Varhaiskasvatus on osa lapsen oppimisen polkua ja se antaa lapselle vahvistusta ja valmiutta osallisuuteen sekä toimimaan aktiivisena toimijana yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2018, 14.)

Varhaiskasvatustilain (540/2018) määrittelee varhaiskasvatuksen toimintaa, sen järjestämistä ja tuottamista. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää perhepäivähoitona, päiväkotitoimintana tai avoimena varhaiskasvatuksena. Varhaiskasvatusta tulee pyrkiä järjestämään käyttäjien ja paikallisten asukkaiden tarpeiden mukaisesti. Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatusta yksityiseltä palvelun tuottajalta tai tuottaa sitä itse. (Opetushallitus 2018, 14.) Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen sekä esiopetukseen, vammasta, tuen tarpeista tai kulttuurisesta taustasta riippumatta (Opetushallitus 2018, 15). Jokaisella lapsella on oikeus koko päiväiseen varhaiskasvatukseen 1.8.2020 voimaan tullen subjektiivisen päivähoitolain puitteissa. Perheen tilanne tai vanhempien työttömyys eivät vaikuta yksityisen hoidon tuen tasoon. (Opetus ja kulttuuriministeriö.) Varhaiskasvatus on myös ehkäisevää lastensuojelutyötä, jolla pyritään tukemaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä sekä tukemaan vanhemmuutta (Räty 2019, 5).

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallinen suunnitelma, joka on tehty soveltamaan lakia käytäntöön. Sillä luodaan yhdenvertaiset kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytykset kaikille lapsille varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen työntekijöitä sekä järjestäjiä varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, sen järjestämisessä sekä kehittämään yhdenvertaista varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen järjestäjänä kunta tai kuntayhtymä laativat valtakunnallisen ohjeistuksen perusteella paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Suunnitelma tehdään koko alueen varhaiskasvatuksen tuottajille. Kunnan tai kuntayhtymän suunnitelmassa otetaan huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet, pedagogiset painotukset sekä arviointi ja kehittämisen tulokset. Suunnitelma tehdään valtakunnallisen tavoitteiden ja sisällön mukaisesti. (Opetushallitus 2018, 7-8.) Kasvun ja oppimisen eheyden sekä jatkuvuuden edistämiseksi, suunnitelmaa voidaan tehdä yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien

viranomaisten sekä hallinnonalojen kanssa. Myös kunta tai kuntayhtymä voi antaa mahdollisuuden lasten ja huoltajien osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. (Opetushallitus 2018, 9.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjeistaa myös lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa. Lapsen suunnitelmassa tulee näkyväksi henkilökohtaiset vahvuudet, voimavarat ja yksilölliset tarpeet (Opetushallitus 2020). Lapsen suunnitelmaan kirjataan ylös lapsen kasvun tavoitteet, joilla tuetaan kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Mahdolliset tuen tarpeet ja sairaudet tulee kirjata suunnitelmaan. Lapsella on oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen kasvatukseen, hoitoon ja opetukseen. Lähtökohtana varhaiskasvatussuunnitelmassa on lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelma laaditaan aina lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai perhepäivähoidossa.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen huoltajien kanssa sekä lasten opetukseen, kasvatukseen ja hoidosta vastaavien henkilöiden kanssa. Lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat ja muut tahot voivat osallistua lapsen suunnitelman kokoamiseen tarpeen mukaan. (Opetushallitus 2018, 10-11.)

2.2 Varhaiskasvatuksen työntekijät

Varhaiskasvatuksessa työskentelee varhaiskasvatuslaissa (540/2018) luvun 6 §25 määritelmää henkilöstöä, jotka pystyvät toteuttamaan varhaiskasvatuslaissa säädettyjä tavoitteita ja tukemaan lasten tarpeita. Työntekijät koostuvat kasvatuksen, opetuksen, hoivan ja huolenpidon osaajista (Valtioneuvosto 2007, 57). Varhaiskasvatuksen työntekijät koostuvat lastenhoitajista, varhaiskasvatuksen sosionomeista, lastentarhanopettajista, erityislastentarhanopettajista sekä päiväkodin johtajasta. Lastenhoitajat ovat ammattitutkinnon suorittaneita lähihoitajia, jotka ovat suuntautuneet lasten ja nuorten hoitoon ja kasvatukseen. Lähihoitajalla tulee olla lapsiin ja nuoriin suuntautunut erikoistuminen, joka antaa riittävät valmiudet lastenhoitajan tehtäviin.

Lastentarhanopettajilla voi olla yliopistotasoinen kandidaatintutkinto tai sosionomi ammattikorkeakoulututkinto, jossa on erikoistuttu lastentarhanopettajaksi. Nykyisin sosionomi koulutuksessa kouluttaudutaan varhaiskasvatuksen sosionomiksi.

Varhaiskasvatuksessa voi myös työskennellä erityislastentarhanopettaja, joka on suorittanut yliopistotason maisterinvaiheen tutkinnon. Päiväkodin johtaja on koulutukseltaan kasvatustieteen maisteri, jolla on riittävä johtamistaito.

Henkilöstön pätevyys tulee olla laatuvaatimusten mukaisia, jolloin pystytään turvaamaan tasa-arvoinen varhaiskasvatus. Kasvatusvastuu lapsesta päiväkotiympäristössä on työntekijöillä, jolloin henkilöstön pätevyydellä on hyvinkin suuri merkitys. (Mahkonen 2018, 98.) Varhaiskasvatuslaissa korostetaan pedagogiikan merkitystä. Lastentarhanopettajilla on

kokonaisvastuu ryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Kaikki varhaiskasvatuksen työntekijät suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä toimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 18.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden pula on myös huomioitu mediassa. Työntekijöiden riittämättömyys tai ammattitaidottomuus voi myös osoittautua jonkin lapsen kohdalla hyvinkin kohtalokkaaksi, mikäli työntekijä ei tiedä lapsen kasvun ja kehityksen tavoitteista. Henkilöstörakenne varhaiskasvatuksessa tulee muuttumaan vuoteen 2030 mennessä. Henkilöstömitoituksessa vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, mutta kahdesta kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksenopettajan kelpoisuus. Muilla työntekijöillä tulee olla vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus (Kuntatyönantajana 2018).

Ammattihenkilöstö toteuttaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteuttamiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito ovat varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa käsitteitä, jotka nivoutuvat yhteen luoden varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Asiantuntemusta pedagogiikasta edellyttää työntekijöiltä yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan edistää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22.)

Varhaiskasvatuksen työntekijät arvioivat lapsen kehitystä ja ovat yhteydessä heti vanhempaan, mikäli lapsen kehityksessä ja oppimisessa on haasteita tai lapsen hyvinvoinnista herää huoli. Monialainen yhteistyö lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja sosiaalitoimen kanssa tulee sopia yhteistyökäytännöt ja periaatteet niitä tilanteita varten, joissa edellytetään viranomaisen puuttumista. Monialaisen yhteistyön ensisijainen edellytys on toteuttaa sitä vanhemman suostumuksella. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 56.) Hyvinkään varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee esille, että monialaista yhteistyötä tehdään esimerkiksi perhepalveluiden ja lastensuojelun kanssa vanhemman suostumuksella (Hyvinkää 2019, 32).

2.3 Huoli puheeksi ja varhainen puuttuminen

Vanhemmalla tai huoltajalla on aina lapsen kokonaisvaltainen kasvatusvastuu. (Mahkonen 2018, 120). Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä on välttämätöntä. Varhaiskasvatuksen työntekijät ja lapsen vanhemmat tai huoltajat ovat lapsen yhteisiä kasvattajia, jolloin asioista puhuminen ja avoin dialogi ovat tärkeitä menetelmiä toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta. Huoli puheeksi -menetelmä on tehty työntekijöille madaltamaan kynnystä keskustella huolta heränneistä aiheista. (Erikson & Arnkil 2006, 7.)

Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman hyvinvointia tukevista järjestelyistä on esitetty, että huoli puheeksi -menetelmää toteutetaan keskusteluissa vanhempien kanssa lapsen hyvinvointiin liittyvästä huolesta. (Hyvinkää 2019, 31.)

Huolta herättävät asiat lapsesta ovat työntekijän intuitiivinen kuva lapsen tilanteesta. Työntekijällä on jo alustavaa tietoa lapsen elämästä ja opittua osaamista, joita hän peilaa kokemuksiinsa ja tietoihinsa. (Eriksson & Arnkil 2006, 21.) Työntekijällä on yleensä konkreettisia esimerkkejä mistä huoli on herännyt, joita hän haluaa tuoda esille lapsen vanhempien tai huoltajan kanssa. Vanhemmuuden tukeminen on osa varhaiskasvatusta ja hyvä kasvatuskumppanuus on tarpeellinen lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen edistämiseksi. Huolen puheeksi ottamisessa vanhempien kanssa ei ole tarkoitus kertoa mitä asioita voisi tehdä toisin, vaan tuoda omia havaintojaan. Vanhemmat ovat oman elämänsä asiantuntijoita, jolloin arvostava ja kunnioittava kohtaaminen on tärkeä osa huolen puheeksi ottamisessa. (Eriksson & Arnkil 2006, 23-24.)

Eriksson ja Arnkil (2006) kehittivät huolen vyöhykkeet taulukon (Taulukko 1) Stakesin Palmuke -projektissa vuonna 2000. Taulukko on tehty työntekijöille jäsentämään huolen määrää, lisävoimavarojen tarpeellisuutta sekä omien auttamisen mahdollisuuksien punnitsemista. Pienessä huolesta työntekijä kokee, että omat auttamisen mahdollisuutensa ja tuki riittävät ja puheeksi ottaminen on helppoa. Harmaalla vyöhykkeellä työntekijä on jo tehnyt tehtävänsä tai ne ovat vähissä sekä tilanne on jatkunut jo pidempään. Työntekijä kokee tarvitsevänsä lisätukea, mutta epäilee liioittelevansa ja on epävarma riittävästä näytöstä huoltansa kohtaan. Suuren huolen vyöhykkeellä työntekijä arvioi lapsen olevan vaarassa, jolloin toimenpiteisiin on jo ryhdyttävä. (Eriksson & Arnkil 2006, 26.)

Huoleton tilanne	Pieni huoli		Harmaa vyöhyke		Suuri huoli	
1	2	3	4	5	6	7
Ei lainkaan huolta	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä.	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa. Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti.	Huoli erittäin suuri; lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot loppumassa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

Taulukko 1: Huolen vyöhykkeet (Eriksson & Arnkil 2006, 25.)

*kontrolli = tilanteen hallinnan lisääminen esimerkiksi rajoittamalla jotain epätoivottavaa asiaa.

Varhainen puuttuminen aloitetaan huolen puheeksi ottamisella. Vanhemman kanssa oman huolen puheeksi ottaminen voi tuntua vaikealta, mutta työntekijän on tärkeä muistaa lapsen etu. Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi ottaminen tilanteissa on aina lapsen edun mukaista ja välttämätöntä.

2.4 Varhaiskasvatuksen työntekijän ilmoitusvelvollisuus

Työntekijän velvollisuus on ohjata vanhempaa tai huoltajaa hakemaan sosiaalipalveluja, mikäli sosiaalihuollon tarve on ilmeinen sosiaalihuoltolain (1301/2014) § 35:n mukaisesti. Työntekijä voi tehdä yhdessä vanhemman tai huoltajan kanssa ilmoituksen sosiaalitoimeen, jolloin hänen ei tarvitse tehdä lastensuojeluilmoitusta enää samoista syistä (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2020). Sosiaalitoimeen tehtävällä ilmoituksella palveluiden tarpeen arvioimisesta on pyritty madaltamaan viranomaisen ilmoituskynnystä, joilla pystytään varhaisessa vaiheessa hakemaan tukea perheelle sosiaalitoimen palveluista. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) § 13 mukaan lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada välttämättömiä sosiaalipalveluja viipymättä, lapsen terveyden tai kehityksen kannalta.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on lastensuojelulain (417/2007) luvussa 4 § 23:ssä ilmoitusvelvollisuus, mikäli hän kokee lapsen turvallisuuden vaarantuneen tai lapsen turvallisuus pitää selvittää. Lastensuojeluilmoitus tehdään salassapitosäännösten estämättä. Ilmoitusvelvollisuudella halutaan korostaa varhaisen puuttumisen merkitystä. Lastensuojelutarpeen selvittäminen kuuluu aina lastensuojeluviranomaisille. Lastensuojelulaissa (417/2007) luvussa 5 § 25:ssä sanotaan, että ilmoituksen tekeminen tulee tehdä ”viipymättä.” Sanalla halutaan painottaa viranomaiselle toiminnan merkitystä. (Räty 2019, 204, 209.) Työntekijän velvollisuus on aina tehdä lastensuojeluilmoitus, vaikka hän olisi ottanut huolen puheeksi vanhempien kanssa, mutta ei voi olla varma, toteutuvatko tavoitteet, jos huoli on arviolta korkeassa huolen vyöhykkeessä (kuvio 1).

3 Lastensuojelu

Lastensuojelulaissa (417/2007) § 1:ssä on säädetty lastensuojelun tarkoitus turvata lapsen oikeudet turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelu on osa sosiaalihuoltoa- ja peruspalveluja, jotka kunta on velvoitettu järjestämään. Lastensuojelu palvelu tulee perheiden elämään tilanteessa, jossa

vanhemmat eivät pysty huolehtimaan lapsestaan syystä tai toisesta ja lapsen kasvu ja kehitys vaarantuvat. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019.)

Lastensuojelu on viranomaistoimintaa, jolla on kolme perustehtävää, jotka ovat lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävissä ja varsinainen lasten suojelutehtävä. Tarve lastensuojelulle tulisi havaita mahdollisimman nopeasti, jotta ongelmien kehittyminen voitaisiin ehkäistä. Yhteiskunnan on pyrittävä tukemaan vanhempia kasvatustehtävässä ja tarjottava varhainen apu sekä tarvittaessa ohjattava lastensuojelun piiriin. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019).

Lastensuojelun prosessi alkaa ilmoituksella. Perheen ja lapsen tilanne kartoitetaan 7 arkipäivän aikana. Perheelle tehdään palveluntarpeen arviointi, jossa arvioidaan perheen tuen tarpeita. Sosiaalityöntekijä on lapsen asioista vastaava, joka arvioi ja koordinoi lapsen asiakasprosessia sekä myös lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelutyötä.

Lastensuojeluprosessissa on monia eri tukimuotoja, joilla pystytään turvaamaan lapsen kasvu ja kehitys. Prosessissa arvioidaan lastensuojelun asiakkuuden tarve tai lastensuojelulain mukaisia avohuollon tukitoimia tai muuta järjestettävää tukea lastensuojelulain nojalla. Jos lapsi voi saada riittäviä palveluja sosiaalihuoltolain kautta, ei lastensuojelun asiakkuutta aloiteta. Sosiaalihuollon tukitoimena voidaan myöntää tukihenkilö tai -perhe, perhetyötä, vertaisryhmätoimintaa sekä loma- ja virkistystoimintaa. Välttämättömät sosiaalihuollon palvelut ja varhaiskasvatus täytyy järjestää lapsen terveyden ja kehityksen eduksi. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020.)

Lastensuojelun asiantuntijuutta tukitoimissa voidaan tarvita perheen tilanteesta johtuen, esimerkiksi jos perhe ei tunnista omia tuen tarpeitaan. Lastensuojelulain mukaan avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijaisia tukimuotoja. Avohuollon tukitoimilla pyritään muuttamaan tilannetta, jotka ovat aina ensisijaisia huostaanoton ja sijaishuoltoon nähden. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tulee vastata lapsen ja perheen tarpeisiin. Lastensuojelun avohuollon tukitoimia voivat olla lapsen taloudellinen tuki, lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittäminen, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus tai muu lasta ja perhettä tukevat palvelut. Lapsi voidaan myös sijoittaa avohuollon tukitoimena tuen tarpeen ja kuntouttavana jaksena lyhytaikaisesti. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020.)

Lastensuojelusta usein ajatellaan, että huostaanotto tai sijoitus ovat ainoat toteuttamismuodot. Huostaanottoon ja sijoitukseen turvaudutaan vain, jos kodin olosuhteet tai lapsen oma käytös vaarantavat vakavasti lapsen terveyttä ja kehitystä (Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä 2020). Sijaishuolto tarkoittaa kiireellisesti sijoitetun tai huostaanotetun lapsen kodin ulkopuolella hoidon ja kasvatuksen järjestämistä. Huostaanotto on toimenpide, jossa puututaan voimakkaasti lapsen oikeuksiin. Se on viimeisijainen keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. (Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja

terveyspalvelukuntayhtymä 2020.) Sijoituksen päättyessä nuorella on oikeus jälkihuoltoon. Jälkihuolto tukee nuorta itsenäistymiseen ja kotiutumiseen. (Terveiden ja hyvinvointilaitos 2019.)

3.1 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluilmoitus on salassa pidettävä asiakirja. Lastensuojeluilmoitus on lapsesta heränneen huoleen tehty virallinen tiedote, jossa kerrotaan lapsesta herännyt huoli. Lastensuojeluilmoituksen tehdessään työntekijä on kokenut tai epäilee, että lapsen kehitys on vaarantunut. (Räty 2019, 211, 217.) Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, mutta tässä opinnäytetyössä perehdytään varhaiskasvatuksen työntekijöiden lastensuojeluilmoituksen tekemiseen.

Varhaiskasvatuksen työntekijä voi havaita tekijöitä, jotka herättävät huolta lapsen kasvusta ja kehityksestä, jolloin lastensuojeluilmoitus tulee tehdä. Varhaiskasvatuksen työntekijän huolen voi herättää erilaiset tekijät. Varhaiskasvatuksen työntekijän voi huomata lapsen tarpeiden laiminlyöntiä ja puutteita hoidossa tai huolenpidossa, lapsen huoltajan päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai oman hoidon laiminlyönti. Työntekijälle voi herätä myös epäily lapsen pahoinpitelystä tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Varhaiskasvatuksen työntekijä voi huomata lapsen ja vanhemman välisiä vuorovaikutusongelmia, jotka vaikuttavat haitallisesti lapsen kehitykseen. Varhaiskasvatuksen työntekijä voi myös tehdä havaintoja lapsen suhteettomasta vastuusta arjessa vanhemman sairauden tai perheen heikon taloudellisen tilanteen, joka vaarantaa lapsen huolenpidon ja kehityksen. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020.)

Ilmoituksen tekeminen on välttämätön kiireellisissä tilanteissa tehdä sosiaalipäivystykseen. Hengen ja terveyden ollessa vaarassa lapsesta tehdään myös aina ilmoitus poliisille. Ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia lapseen kohdistuvia seksuaalirikoksia. (Räty 2019, 210, 223.) Lastensuojelulaissa (417/2007) luvussa 5 § 25:ssä sanotaan, että vanhemmalle ei saa ilmoittaa, jos epäily on lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Poliisin saatua ilmoituksen ja aloitettua tutkinnan tekee virkavalta lastensuojeluilmoituksen, jos ilmoitusta ei ole sitä ennen tehty.

Sosiaalityöntekijä arvioi aina tilanteen ja sen kiireellisyyden. Kiireellisissä tapauksissa työntekijä ei ehdi ottamaan yhteyttä ennen tarvittavia toimenpiteitä perheeseen, mutta lähtökohtaisesti se edellyttää sitä. Syy kiireellisyydelle voi olla esimerkiksi selvinnyt asia, joka vaikuttaa lapseen henkeä uhkaamalla. Vanhemmille annetaan tieto lastensuojeluilmoituksen sisällöstä ja heille on annettava mahdollisuus oikaista väärät tai puutteelliset tiedot viranomaiselle. (Räty 2019, 213.) Lastensuojelun palveluntarpeenarviointi on aloitettava

seitsemäntenä päivänä asian vireille tulosta ja valmistuttava kolmen kuukauden kuluttua vierelle tulosta (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019.) Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös ennakoivasti, jolla pyritään ennakoimaan lapsen ja perheen riittävät tukitoimet. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019.)

3.2 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Ilmoituksen tekeminen vaatii aina päättäväisyyttä. Lastensuojelulaissa (417/2007) luvussa 5 § 25 varhaiskasvatuksen työntekijät ovat velvollisia lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä suullisesti tai kirjallisesti. Suullisesta lastensuojeluilmoituksesta tehdään asiakirjamerkintä, jolloin tiedetään, että kyseessä on lastensuojeluilmoitus eikä vain yhteydenotto viranomaiseen. (Räty 2019, 215.) Mahkonen (2018) tuo ilmi lakipykälissä olevia aukkoja, jossa työntekijä haluaisi tehdä lastensuojeluilmoituksen ilman, että vanhemmat saavat tietää ilmoituksen tekijän. Kysymys kuului, saako työntekijä vaatia anonymiteettiä? (Mahkonen 2018, 111-112.) Vastaus oli, ettei se ole mahdollista, sillä tietoja pyytävällä on lakisääteinen oikeus saada itseään koskevia tietoja, jolloin anonyymien ilmoituksen tekeminen ei ole mahdollista. Ilmoitusvelvolliset eivät voi tehdä lastensuojeluilmoitusta anonyymisti (Räty 2019, 216). Varhaiskasvatuksen työntekijä voi kokea, että ei halua ottaa vastuuta tai syytellä vanhempaa (Mahkonen 2018, 118-119). Jos työntekijä ei ole varma lastensuojeluilmoituksen tarpeellisuudesta, voi lapsen ja perheen tilanteesta puhua myös ennen ilmoituksen tekemistä anonyymisti sosiaalityöntekijän kanssa, paljastamatta lapsen tai perheen tietoja. (Räty 2019, 209.)

Asiakassuhteessa hyvän hallinnon mukaisesti asiakkaalle tulisi mainita lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, mutta se voidaan jättää tekemättä asian kiireellisuuden vuoksi, kun on epäily pahoinpitelystä tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Esteenä ei voi olla lapsen tai huoltajan vastaisuus ilmoituksen tekemiseen tai luottamuksellisen suhteen vaarantuminen. Tieto lapsen olevan jo lastensuojelun asiakkuudessa, lapsesta voidaan tehdä uusi lastensuojeluilmoitus, jolloin sosiaalityöntekijä pyrkii kartoittamaan lapsen tilanteen uudestaan. (Räty 2019, 204, 212.) Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa puitiin kaltoinkohtelu tilannetta vuonna 2008, jossa asiaa käsiteltiin perusteettoman ilmoituksen tekemisestä. Voi olla vaikea arvioida onko ilmoituksen tekemiseen tarpeeksi perusteita, mutta ilmoituksen teon jättämisestä ei saa vaikuttaa haitallisesti lasta kohtaan. (Räty 2019, 210.)

Huoli lapsesta on subjektiivinen käsite, joka syntyy työntekijällä asiakassuhteessa (Eriksson & Arnkil 2006, 21). Työntekijän kynnys lastensuojeluilmoituksen mukaan tulisi pitää matalana, sillä työntekijä on työnsä puolesta ilmoitusvelvollinen. Kynnys lastensuojeluilmoitukseen tulee olla matala, jottei virkavelvollisuuden laiminlyöntiä tulisi tapahtumaan. (Räty 2019, 204).

Työntekijän tehtävä on edistää ja turvata lapsen kasvua ja kehitystä, joka on varhaiskasvatuksessa kuin lastensuojelussakin ensisijainen.

Eriksson & Arnkil (2006) toteavat, että lastensuojeluilmoituksen tekoa on voinut estää myös pelko turhasta huolesta. Lastensuojelulain säännöksen tarkoituksena on lapsen edun turvaamiseksi huolehdittava, että myös epäily lastensuojeluntarpeesta annetaan lastensuojeluviranomaisen tietoon (Räty 2019, 218). Kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen voi myös olla tieto, että lapsi on jo lastensuojelun asiakkuudessa tai tuen piirissä. Lastensuojelun asiakkuus ei kerro lapsen tilanteesta sillä hetkellä. Uuden ilmoituksen tekeminen auttaa sosiaalityöntekijää näkemään asiakkaan tilannetta paremmin. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2019.) Asiakkuuden alkaminen alkaa vasta selvitystyön jälkeen, jossa on arvioitu, tarvitaanko lastensuojelun palveluja tai tukitoimia. Tiedon antaminen perheelle ilmoittajasta voi johtaa myös tarpeellisen ilmoituksen tekemättä jättämiseen. (Räty 2019, 218, 220.)

4 Aiempia tutkimuksia aiheesta

Aiempia opinnäytetöitä ja pro graduja tutkimuksia on tehty varhaiskasvatuksen työntekijöille liittyen lastensuojeluilmoituksiin. Heli Fogelmanin (2006) sekä Sanni Salosen (2019) pro graduissa esiintyi samankaltaisuuksia kuin tässä opinnäytetyössä. Fogelman (2006) pro gradu tutkielmassaan tutki miten henkilökohtainen raja vaikuttaa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Tutkielmassa nousi esille kollektiivisuuden vaikutus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja siihen, miten oma päätös saattoi muuttua tiimin mielipiteiden mukaan. Salonen (2019) on tehnyt pro gradun ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettajien kokemana. Esille tuli yhteistyön puutteellisuus varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhepalveluiden välillä, joka heijastui työntekijöillä lastensuojelulliseen huoleen ja sen edellyttämiin toimenpiteisiin.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos pitää tilastointia lastensuojeluilmoitusten teosta. Vuonna 2019 lastensuojeluilmoituksia oli tehty 156 200, jolloin määrä oli kasvanut 7 % edellisestä vuodesta. Lastensuojeluilmoitukset kohdistuivat eniten 13 vuotta täyttäneisiin. Sosiaalihuoltoon ilmoituksia lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi tuli 15 312. Tilastojen mukaan alle 6-vuotiaista tehdään suhteessa vähemmän ilmoituksia, kuin yli 7-vuotiaista. (Julkari 2019.)

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää lastensuojeluilmoitukseen vaikuttavia tekijöitä varhaiskasvatuksessa, jotka nousevat esiin ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Kohderyhmänä on varhaiskasvatuksen työntekijät. Opinnäytetyö toteutettiin yhdessä Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Opinnäytetyön suunnitelma lähetettiin Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatusyksiköihin, joista yksi yksikkö ilmoittautui halukkaaksi vastaamaan opinnäytetyöhön. Tutkimuslupa myönnettiin syyskuussa 2020.

5.1 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimuksellista osuutta ohjaa tutkimuskysymykset:

- Mitkä tekijät nostavat varhaiskasvattajalle huolen tunteen lapsesta?
- Miten paljon työyhteisö vaikuttaa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen?
- Milloin työntekijä tekee lastensuojeluilmoituksen ja milloin se jää tekemättä?

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys pitää sisällään käsitteet varhaiskasvatus, huoli puheeksi menetelmä, lastensuojelu ja lastensuojeluilmoitus. Tutkimuskysymyksen pohjana on teoriaosuus, jonka tarkoituksena on tukea tutkimusongelman määrittämistä sekä tutkimuskysymyksiä.

Tutkimuskysymyksillä pyritään saamaan vastaus työntekijän huolen arviointiin, työyhteisön vaikutus lastensuojeluilmoitukseen sekä lastensuojeluilmoituksen teosta tai milloin se jää tekemättä. Huolta herättäviä asioita varhaiskasvatuksessa voi olla monia, sillä työntekijät arvioivat lapsen kehitystä ja oppimista. Tutkimuskysymyksellä pyritään saamaan tietoa, mitkä tekijät nostavat huolen tunteen lapsesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymyksellä työyhteisöstä pyritään saamaan vastausta siihen, miten paljon työyhteisö vaikuttaa työntekijän omaan subjektiiviseen huolen tunteen kokemukseen lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä viipymättä, mikäli työntekijä havaitsee lapsen kehitystä vaarantavia tekijöitä. Lastensuojeluilmoitus voi jäädä tekemättä, mikäli työntekijä epäroi lastensuojelullisten toimenpiteiden tarvetta. Tutkimuskysymykseen haetaan vastausta kyselyn kolmen osion kautta, jotka ovat huoli, työyhteisö ja lastensuojeluilmoitus.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on tehty laadullista eli kvalitatiivista menetelmää käyttäen. Laadullisessa tutkimuksessa tietoperusta on keskeisessä roolissa (Tuomi & Sarajarvi 2018, luku 1).

Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä työntekijöiden omia kokemuksia siitä, mitkä tekijät esiintyvät ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä varhaiskasvatuksessa. Vastaa- jia pyydettiin pohtimaan, milloin lastensuojeluilmoitus jää tekemättä. Kysymyksellä pyrittiin herättelemään vastaajia pohtimaan niitä tekijöitä, jotka nostavat huolen tunteen lapsesta, mutta eivät johda lastensuojeluilmoituksen tekemiseen.

Tietoperustassa käsitteet antavat perustan tiedettävästä aiheesta sekä antavat tutkimukselle teoreettisen viitekehyksen. Jokainen tutkimuskysymys on sidonnainen tutkimuksen tietopohjaan ja tekijöihin, joiden tiedetään esiintyvän ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Laadullisessa tutkimuksessa ja tässä opinnäytetyössä pyritään kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan tulkinta ilmiölle. Yleensä laadullisessa tutkimuksessa vastaajajoukko on pienempi, kuin määrällisessä tutkimuksessa. Pienessä vastaajajoukossa on tärkeää, että se on kohdennettu joukolle, jotka tietävät tutkimuksen aiheesta mahdollisimman paljon omien kokemustensa kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.)

5.3 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineistonkeruu menetelmänä käytettiin sähköistä lomaketta, jossa kysymykset oli esitetty strukturoidusti avoimina kysymyksinä. Sähköisessä lomakepohjassa kysymykset oli jaettu kolmeen osioon huoli, työyhteisö ja lastensuojeluilmoitus. Osiot helpottivat vastaajaa hahmottamaan kysymysten aihepiiriä. Alkuperäinen suunnitelma oli tehdä aineiston keruu teemahaastattelun menetelmällä, mutta COVID- 19 pandemian vuoksi tulleet rajoitukset vaikuttivat myös opinnäytetyön aineiston keruu menetelmään. Rajoituksia tuli niin kouluihin kuin päiväkoteihin, jonka vuoksi vierailijat yksiköissä minimoitiin. Rajoitukset perustuvat Terveysten ja hyvinvoinninlaitoksen laatusuositukseen (Miniedu 2020). Ilmoitettuja rajoituksia tuli noudattaa, jolloin aiempaa suunnitelmaa tuli muokata. Aineiston keruu menetelmänä sähköinen lomake oli ratkaisu saada opinnäytetyö valmiiksi ajallaan.

Sähköisessä lomakepohjassa kysymykset oli tehty avoimina kysymyksinä strukturoidusti haastattelumaisesti. Kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, joihin vastaukset annettiin sanallisesti. Kyselylomakkeen tekeminen edellytti suunnitelmallista perehtymistä aiheeseen, huolellisuutta määritellyn tutkimuskysymyksen ja olemassa olevan teorian pohjalta. Tutkimuskysymyksen määrittäminen oli ensimmäinen vaihe kyselylomaketta tehdessä, jonka pohjalta kysymykset luotiin. Kyselylomakkeen suunnittelu huolellisesti myös edesauttaa aineiston käsittelyä ja analysoinnin vaihetta. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.)

Jokaisessa kysymyksessä tulee löytyä suuntaus tutkimuksen viitekehykseen ja tutkittavasta ilmiöstä olevaan tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Haastattelun osiot tarkensivat

myös mitä oletettavasti varhaiskasvatuksessa tapahtuu ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Ensin lapsesta koetaan huoli, jonka jälkeen jaetaan herännyt huolen tunne työyhteisössä. Lopuksi lastensuojeluilmoitus tehdään, jos se koetaan tarpeelliseksi. Tutkimuskysymysten asettelussa kaksi varhaiskasvatuksessa työskennellyttä vastasi esitestaus mielessä kysymyksiin, ennen kuin sähköinen lomake lähetettiin varhaiskasvatuksen työntekijöille. Sähköisen lomakkeen esitestaus koettiin erittäin tarpeelliseksi, sillä harjoituksen jälkeen kysymysten asettelua muokattiin niin, että kysymys kohdentuisi haluttuun vastaukseen.

Opinnäytetyö alkoi yhdenotolla varhaiskasvatuksen yksikön esimieheen, jonka kanssa sovimme toimintatavat saatekirjeen ja sähköisen linkin toimittamisesta kohderyhmälle eli työntekijöille. Opinnäytetyön suunnitelmassa tuotiin esille, ettei tutkimuksessa tulla kysymään vastaajista ennakkotietoja, ammattikuntaa tai ikää. Varhaiskasvatuksessa jokaisella työntekijällä on samat toimintatavat lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, joten esitiedoilla ei olisi ollut merkitystä aiheelle eikä opinnäytetyön tarkoitus ole eritellä ammattikuntien tietoisuutta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Kysely toteutettiin täysin anonyymina, jonka vuoksi esimies toimitti sähköpostiviestillä työntekijöille saatekirjeen ja kyselylomakkeen sähköisen linkin työntekijöillensä.

Saatekirjeessä esiteltiin opinnäytetyön tutkimusongelmaa, vastausten tietosuojaa sekä mitä vastauksilta haetaan eri osioissa. Tietosuojasta kerrottiin, että vastauksia kerätään vain tähän opinnäytetyöhön ja vastaukset tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua. Saatekirjeessä kerrottiin kyselylomakkeen osioista huolen arvioimisesta, työyhteisön vaikutuksesta tehdä lastensuojeluilmoitus, lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja työntekijän tietoisuus virkavelvollisuudesta. Saatekirje on tärkeä vastaajille, sillä siinä selkeästi kerrotaan opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta sekä vastausten tietosuojasta. Kyselyn vastaamisaika oli 2 viikkoa ja se lähetettiin vastaajille 27.9.2020. Päiväkodin esimies kertoi lähettäneensä kyselyn kaikille työntekijöillensä, joita oli yhteensä 30.

5.4 Aineiston analysointi

Opinnäytetyöllä pyritään saamaan esille uusia näkökulmia tai tuomaan uutta näkökulmaa aiheesta analysoimalla kerättyä materiaalia. Analysointi tehtiin kerätyn aineiston pohjalta käyttäen sisällönanalyysia. Kyselyyn vastasi 11 työntekijää 30:stä.

Ensimmäiseksi vastaukset luettiin useita kertoja läpi. Vastaukset vietiin kysymyskohtaisesti tyhjälle pohjalle tekstinkäsittelyohjelmaan, josta aineistoa oli helpompi tarkastella. Analyysimenetelmällä pyritään saamaan tulos tiivistetyssä muodossa. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi aloitettiin redusoinnilla eli pelkistämällä, jossa karsittiin epäolennainen pois

tekstistä. Vastaukset tiivistettiin, jolloin tekstistä jäi esille vastausten pelkistetty ilmaisu. Seuraava vaihe oli klusterointi eli ryhmittely, jossa etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa kuvaavat asiat yhdisteltiin omiksi luokiksi ja nimettiin kuvaavalla käsitteellä. Lopuksi aineiston abstrahointi eli käsitteellistämisessä muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Johtopäätöksissä pyritään ymmärtämään mitkä asiat tutkittaville merkitsivät heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajarvi 2018, luku 4.) Analyysi menetelmää hyödyntäen esiteltiin vastausten perusteella yhteneväiset syyt lastensuojeluilmoitukseen vaikuttavista tekijöistä. Opinnäytetyön liitteenä (liite 2) on lisätty sisällönanalyysi taulukko.

5.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkittavalle tulee hyvää tutkimuskäytäntöä edellyttäen esittää kaikki oleellinen tieto, mitä tutkimuksessa haetaan ja miten sen etenee. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Opinnäytetyössä on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä, jonka vastuu on tutkijalla. Lähtökohtia hyvälle tieteelliselle käytännölle ja tutkimuksen luotettavuudelle on, rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus tutkimustyössä tulosten esittämisessä. (Helsingin yliopisto, 2020.) Luotettavuutta vastauksiin tehtiin sähköisen lomakkeen esitestauksella, johon vastasi kaksi varhaiskasvatuksessa työskennellyttä henkilöä.

Opinnäytetyössä on huomioitu vastaajien anonymiteetti, jolloin vastaajalla ja vastauksella ei ole asiayhteyttä. Opinnäytetyössä ei ole tarkoitus nostaa esille vastaajien varhaiskasvatussyksikköä tai kohdentaa asiaa henkilöihin koulutuksen tai työaseman mukaan. Vastauksia on helpompi käsitellä anonymina, jolloin vastauksen antaneelle ei aiheudu tällöin haittaa sekä se lisää objektiivisuutta ristiriitaisten asioiden käsittelyssä. (Mäkinen, 2006.) Luottamus on tutkimuksessa tärkeää ja vastaajille tulee kertoa rehellisesti tutkimuksen tarkoituksesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009).

Reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä voidaan soveltaa tietyin osin laadullisessa tutkimuksessa. Olennaista on arvioida tutkimuksen uskottavuutta ja luotettavuutta. Tutkimuksessa tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia ja käytetyillä menetelmillä on voitava tutkia mitä on tarkoituskin tutkia. Käsitteiden on sovittava aineiston ja tutkimusongelman sisältöihin. (Jyväskylän yliopisto 2010.) Tutkimuksen luotettavuus perustuu vastauksiin työntekijöiltä. Luotettavuutta lisää tehty saatekirje työntekijöille, jossa on kerrottu mitä vastauksia työntekijöiltä haetaan. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan myös ajatella aineiston siirrettävyyttä. Vastaukset ovat työntekijöiden kokemia, jolloin vastauksia ei voida yleistää, mutta samankaltaisuutta voidaan löytää. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009).

Luotettavuutta vastauksissa saattaa heikentää taipumuksena antaa myös sosiaalisesti toivottavia vastauksia. (Hirsjärvi, ym. 2004, 195.)

6 Tulokset

Tässä osiossa esitellään opinnäytetyön tuloksia. Tulokset on esitelty kysymyskohtaisesti ja niitä esitellään kaavioilla, sanallisesti sekä käyttäen vastaajien suoria lainauksia. Suorat lainaukset on esitelty nimikoiden lyhennetysti sanasta vastaaja (vs). Vastaajia pyydettiin vastaamaan omaan tietopohjaan ja kokemuksiin perustuen. Tulosten esittelyssä kuin myös opinnäytetyön raportissa on jätetty vastaajien tunnistetiedot pois aiheen sensitiivisyyden ja tietosuojan vuoksi.

6.1 Lapsesta tulleen huolen arvioiminen

Huolen tunteen osiossa vastaajilta kysyttiin henkilökohtaisesta näkemyksestä ja koetusta huolen tunteestaan lapsesta. Ensimmäisenä kysymyksenä sähköisellä lomakkeella oli, mitkä asiat nostavat vastaajalla huolen tunteen lapsesta varhaiskasvatuksessa? Vastaajia pyydettiin omin sanoin kuvaamaan havaitsemiaan asioita. Kuviossa (1) on esitetty kyselyyn vastanneiden huolen tunteeseen liittyviä tekijöitä ja koottu yleisiä vastauksia huolen tunteesta.

Kuvio 1: Varhaiskasvatuksen työntekijöiden lapsesta nousseita huolen tunteita

Kyselyssä pyydettiin kertomaan henkilökohtaisia havaintoja, joita oli tehnyt lapsessa. Tutkimuksen kannalta oli tarpeellista saada esille työntekijöiden omia näkemyksiä huolen tunteesta. Vastaajilta tuli hyvin konkreettisia ja yhteneväisiä esimerkkejä siitä, mitkä herättivät työntekijässä huolen tunnetta lapsesta. Yleisemmät havainnot koskivat lapsen

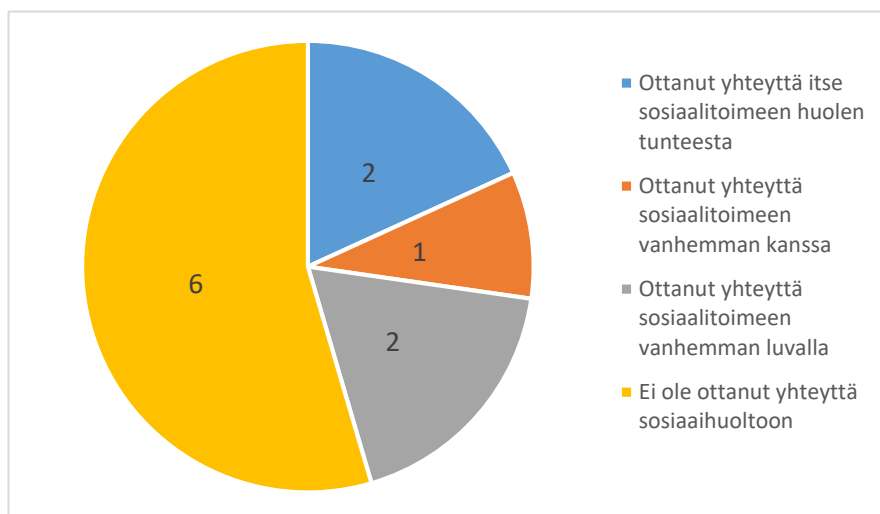
fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia, vanhemman fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia sekä lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Alle on koottu vastauksista suoria lainauksia, jotka avaavat kuviossa (1) lueteltuja huolen tunteeseen liittyviä tekijöitä.

VS 1: Ensisijainen huoli nousee lapsen hyvinvointiin liittyen, voiko lapsi hyvin, onko perustarpeet tyydytetty yms. Lisäksi onko lapsi sulkeutunut ja mielialaltaan apea. Millainen on lapsen ja huoltajan kohtaaminen?

VS 2: Vanhemman jaksamattomuus, päihteiden käyttö tai välinpitämättömyys.

VS 7: Jos lapsessa huomataan perushoidollisia puutteita esim. aina likaiset vaatteet, ei riittävästi unta jne. vanhemman päihteiden käyttö, vanhemman masennus/jaksaminen.

Toisessa kysymyksessä kysyttiin, onko vastaaja ottanut yhteyttä sosiaalitoimeen lapsesta nousseen huolen tunteen vuoksi yhdessä vanhemman kanssa? Ja jos vastaaja oli vastannut myöntävästi, pyydettiin kertomaan mikä asia johti yhteydenottoon? Kuviossa (2) on esitetty osuudet vastaajista, jotka ovat olleet yhteydessä sosiaalitoimeen lapsen huolen tunteesta itsenäisesti, yhdessä vanhemman kanssa, vanhemman luvalla tai ei ollenkaan.

Kuvio 2: Yhteydenotto sosiaalitoimeen lapsesta nousseen huolen tunteen vuoksi (n=11)

Kysymyksellä yhteydenotosta haluttiin selvittää, oliko työntekijä ottanut yhteyttä lapsesta nousseesta huolen tunteesta sosiaalitoimeen. Vastanneista kaksi oli ottanut yhteyttä sosiaalitoimeen lapsesta nousseen huolen tunteen vuoksi, jossa syinä on ollut lapsen kaltoin kohtelun merkkejä, vanhemman päihtymys lasta haettaessa päiväkodista ja lapsen puheet, miten isommat sisarukset kohtelevat. Myös yksi vastanneista toi esille, että yhteydenotto vanhemman luvalla oli johtunut toisen vanhemman tappouhkauksesta. Sosiaalitoimeen yksi vastanneista oli ottanut yhteyttä yhdessä vanhemman kanssa ja kaksi vastanneista

vanhemman luvalla vanhemman voimavarojen ollessa lopussa. Vastaajista kuusi vastasi, että ei ole ottanut yhteyttä sosiaalitoimeen. Yksi vastanneista ilmoitti, että oli tehnyt lastensuojeluilmoituksen, jonka oli näyttänyt vanhemmille ennen sen lähettämistä. Enemmistö vastaajista ei ollut ottanut yhteyttä sosiaalitoimeen huolen tunteesta.

VS 3: Olen ottanut yhteyttä vanhemman luvalla.

VS 4: En ole ottanut. Olen keskustellut huolesta perheen kanssa.

VS 5: Huoli vanhemman jaksamisesta johti siihen, että otin yhteyttä sosiaalityöntekijään.

6.2 Työyhteisön vaikutus lastensuojeluilmoituksen tekoon

Toisessa osiossa kyselyä käsiteltiin työyhteisöä. Ensimmäisenä kysymyksenä osiossa oli, kuinka nopeasti vastaaja ottaa kokemansa huolen puheeksi lapsesta työyhteisössään? Kysymyksellä pyrittiin hakemaan vastausta siihen, kuinka nopeasti työntekijä jakaa oman huolen tunteensa lapsesta tai vanhemmasta työyhteisössä. Kaikki vastasivat ottavansa yhteyttä välittömästi, samana päivänä tai heti kun huoli herää. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että huolen tunteesta tulee keskustella tiimissä hyvin nopeasti. Huolen tunteen jakaminen työyhteisössä koetaan vahvuutena. Tärkeänä nähdään mahdollisuus saada keskusteluapua tai konkreettisia neuvoja, miten edetä tilanteessa.

VS1: Välittömästi, jos hetki ei salli heti keskustelua, laitan vihkoomme muistutuksen, että asia pitää ottaa puheeksi pian. Nopeasti olemme saaneet yhteisen hetken järjestettyä toisten tiimien avulla.

VS 8: Joko samana päivänä tai ainakin viikon sisään keskustelemme huolista viikkotiimissä. Työyhteisön pidän tässä tiimiä. Jos tiimissä koemme yhteisen huolen, joka ei häviä ja olemme sitä mieltä, että asiaan pitäisi puuttua keskustelemme asiasta esimiehen kanssa.

Toisena kysymyksenä osiossa oli, millä tavalla vastaaja kokee työyhteisön mielipiteen vaikuttavan omaan huolen tunteeseen? Kysymyksellä haettiin vastausta siihen, miten paljon työyhteisön mielipide vaikuttaa työntekijän omaan huolen tunteeseen. Vastauksista tuli esille, että huolen tunteen vahvistamista haetaan työyhteisöltä ja huolen tunnetta mietitään yhdessä. Vastauksista nousi esille, että työyhteisössä annettiin konkreettisia neuvoja, miten edetä tai miten aiemmin on edetty vastaavissa tilanteissa. Myös työntekijöiden ammattitaitoinen mielipide merkitsi työntekijöille huolen tunteeseen huojentamalla tai tukemalla työntekijän huolta. Yksi vastanneista toi esille, että työyhteisössä oleva tieto, että perhe on tuen piirissä, vaikutti vastaajan kokemukseen huolen tunteesta lieventävästi. Vastauksista nousee esille, että ammatillinen yhteistyö on tärkeää huolen tunteen arvioinnissa

ja työyhteisön mielipide vaikuttaa omaan koettuun huolentunteeseen vahvistamalla tai huojentamalla sitä.

VS 1: Kaikkien asiat tulevat kuulluksi, yhdessä pohditaan, toimitaanko heti vai jäädäänkö seuraamaan tilannetta määrittelyksi ajaksi, ei ikuisesti.

VS 3: Vahvistaa tunnetta tai heillä oleva tieto lapsesta tai perheestä voi myös lievittää huolta esim., jos tietävät, että perhe on tuen piirissä.

VS 7: Koen, että työkavereiden ammattitaitoinen mielipide merkitsee paljon omaan huoleen. Joko se helpottaa tai sitten saa tukea siihen onko huoleen syytä.

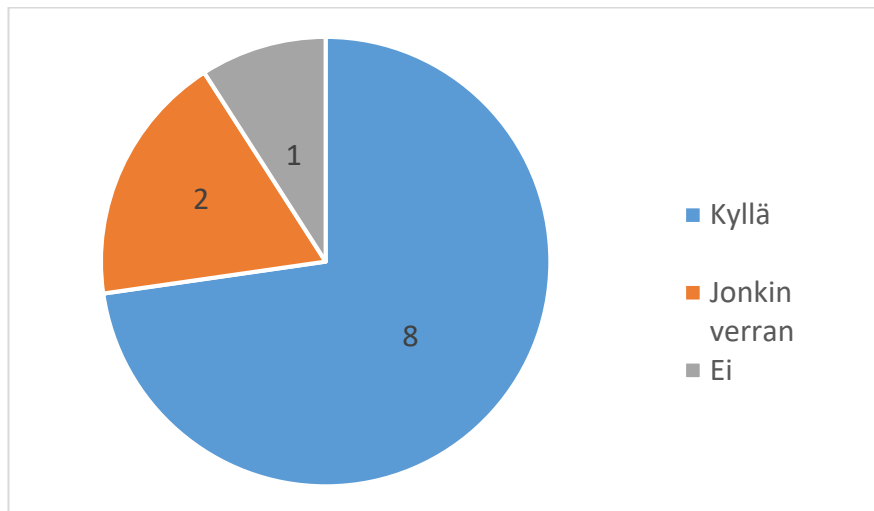
Osiassa kolmantena kysymyksenä oli, millaista tukea vastaaja saa huolen tunteeseen lapsesta työyhteisössä tai muilta viranomaisilta? Jokainen vastaaja toi esille, että saa tukea ja apua omaan huolen tunteeseen konkreettisilla neuvoilla tai keskustelutukea. Esille vastauksissa tulee työyhteisön tuki työntekijän kokiessa huolen tunnetta. Huolen tunteen arviointia varten tuki työyhteisöltä korostui erityisesti avun saamisena. Vastauksissa tuli esille myös, että yhteistyö viranomaisten kanssa koettiin sujuvan nihkeästi. Esimerkiksi yksi vastaajista kertoi, että yhteistyö sujuu viranomaisiin esimiehen kautta.

VS 1: Työyhteisössä selkeät rakenteet huolen puheeksiottoon, se helpottaa. Lisäksi käytössä myös erityistyöntekijöitä, joiden kanssa aika löytyy aina tarvittaessa. Viranomaisyhteistyö sujuu nihkeämmin, mutta esimiehemme avulla sekin onnistuu.

VS 6: Tiimi ja työyhteisö antaa konsultaatioapua ja yhdessä mietitään, kuinka asiaa jatko työstetään.

VS 7: Keskustelu, konkreettiset neuvot, että miten asiassa kannattaa edetä.

Neljännessä kysymyksessä vastaajaa pyydettiin pohtimaan vaikuttaako työyhteisön mielipide harkitessaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä? Lastensuojeluilmoitus voi jäädä tekemättä, mikäli työntekijä ei saa vahvistusta huolensa tunteeseen työyhteisöltä. Työntekijä voi kokea, että huolen tunne on turha tai liioitteleva. Kuviossa (4) kuvataan osuudet vastaajista, joiden lastensuojeluilmoituksen tekemiseen työyhteisö vaikuttaa merkittävästi, jonkin verran tai ei ollenkaan.

Kuvio 3: Työyhteisön vaikutus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen (n=11)

Vastaajista kahdeksan oli sitä mieltä, että työyhteisön mielipide vaikuttaa työntekijän harkitessa lastensuojeluilmoituksen tekoa. Muutama vastaajista oli tuonut vastauksissa esille, ettei tekisi ilmoitusta ennen kuin on keskustellut tai arvioinut työyhteisössä lastensuojeluilmoituksen tarpeen. Kaksi vastaajista oli vastannut työyhteisön mielipiteen vaikuttavan ”jonkin verran.” Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että työyhteisön mielipide ei vaikuta lastensuojeluilmoituksen tekoon.

6.3 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja virkavelvollisuus

Kolmannessa osiossa kyselylomakkeella oli lastensuojeluilmoitus. Ensimmäisenä kysymyksenä oli, mitkä asiat saavat vastaajan harkitsemaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä? Vastauksella haettiin selvennystä siihen, miten lastensuojelullinen tarve erottuu aikaisemmista kerrotuista lapsessa haivatuista huolen tunteesta, joka johtaa yhteydenottoon sosiaalitoimeen. Vastauksissa ilmeni selkeä yhtenäinen linja lastensuojeluilmoituksen harkintaan johtavista tekijöistä, jotka liittyivät vakavasti lapsen psyykkiseen tai fyysiseen hyvinvointiin tai vanhemman hyvinvointiin. Osassa vastauksista tuotiin esille, että harkintaan johti myös tilanne, jossa vanhempien kanssa keskusteltu huoli ei ollut muuttanut tilannetta, vaikka huoli oli tuotu esille.

VS 3: Jos huoli lapsesta ja perheestä on suuri, ettei mitään pahaa tapahtuisi.

VS 4: Vakavat laiminlyönnit kuten lapsen puhtaus ja terveys ja hyvinvointi.

VS 8: Kun huoli on tunnistettu ja siitä on keskusteltu tiimissä sekä vanhempien kanssa, eikä tilanne muutu mitenkään.

Vastauksissa nousi esille samoja aiheita, kuin havaituissa huolen tunteissa. Lastensuojeluilmoitusta harkittaessa tulee tilanteen olla työntekijöiden vastausten perusteella vakava huoli.

Toisena kysymyksenä osiossa oli, mikäli tilanne vaatii lastensuojeluilmoituksen tekemisen, milloin vastaaja tekee sen? Valtaosa vastaajista kertoi tekevänsä lastensuojeluilmoituksen mahdollisimman pian tilanteen vaatiessa. Vastauksissa nousi myös esille, että ilmoitus tehdään, mikäli keskustelu vanhempien kanssa ei ole muuttanut tilannetta. Esille vastauksista nousi myös, että asiasta keskustellaan myös esimiehen kanssa.

VS 5: Kun edellä mainitut asiat eivät vanhemman kanssa keskusteluiden jälkeenkään ole muuttunut.

VS 8: Heti kun huomaamme, että tilanne ei ole muuttunut, vaikka olemme keskustelleet vanhempien kanssa. Jos kotona ollut esim. vaaratilanne ja saan sen tietooni, teen heti ilmoituksen.

VS 9: Niin pian kuin mahdollista. Keskustelen myös esimieheni kanssa.

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä aina viipymättä. Vastauksissa nousi esille, että huolen tunteista oli keskusteltu vanhemman kanssa, jolloin tilannetta on jääty seuraamaan. Vastauksissa tuli esille, että asiasta keskustellaan myös esimiehen kanssa.

Osiossa kolmantena kysymyksenä oli, millaisissa tilanteissa lastensuojeluilmoitus jää tekemättä? Kaksi vastaajaa oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Yksi vastaajista vastasi, ettei lastensuojeluilmoitus ole jäänyt tekemättä. Esille vastauksissa tulee monia seikkoja, milloin lastensuojeluilmoitus jää tekemättä. Yhteisesti nousi esille, ettei selkeää näyttöä ole lastensuojeluilmoitukselle, eriävät näkemykset työyhteisössä, perheelle mahdollisuuden antaminen, avun löytäminen muualta tai perheen tilanteen muuttuminen.

VS 1: Ei ole jäänyt tekemättä, ei ainakaan tietoisesti.

VS 2: Jos tilanne lapsen kohdalla paranee.

VS 4: Jos ajattelee että antaa perheelle vielä mahdollisuuden.

VS 11: Jos asiasta on monia eriäviä näkemyksiä työyhteisön sisällä.

Vastauksia päätellessä voidaan todeta, että lastensuojeluilmoituksen tekemättä jättämiseen ei ole yksiselitteisesti pystytty perustella.

Viimeisenä kysymyksenä sähköisellä lomakkeella oli, kokeeko vastaaja, että hänellä on tarpeeksi tietoa lastensuojelu ilmoituksen tekemisen velvollisuudesta? Kaikki työntekijät vastasivat myönteisesti, että heillä on tieto velvollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus.

VS 3: Tiedän, että minulla on velvollisuus se tehdä. Konsultoin aina tiimiä ja johtajaa sekä keskustelen vanhempien kanssa.

VS 4: Kyllä. Olen velvollinen tekemään.

VS 7: Kyllä mielestäni on.

7 Johtopäätökset

Esille nousseita tekijöitä ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa olivat huolen tunteen arvioiminen, työyhteisön tuki lastensuojeluilmoitusta toteuttaessa, työyhteisön mielipiteen vaikutus täydentävästi lastensuojeluilmoitukseen sekä lastensuojeluilmoituksen teko vakavan huolen ilmetessä. Vastaus oppinäytetyön tutkimusongelmaan, mitkä tekijät nousevat esille ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa varhaiskasvatuksessa, tulivat esille työntekijöiden vastauksista.

Lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja siinä havaittavia puutteita, jotka nostavat huolen tunteen lapsesta, osattiin hyvin tuoda esille, nämä nostavat huolen tunteen lapsesta. Työntekijöiden vastuu kokonaisvaltaisen kehityksen seuraamisesta korostui se, miten suuri osaaminen varhaiskasvatuksen työntekijällä on opettamisen ja toiminnan ohjauksen lisäksi. Työntekijät toivat esille konkreettisia havaintojaan huolen noustessa, jotka olivat lapsen fyysinen ja psyykinen hyvinvointi, vanhemman fyysinen ja psyykinen hyvinvointi sekä lapsen ja vanhemman välinen suhde. Salosen (2016) pro gradu -tutkimuksessa ilmeni samankaltaisia havaintoja huolen noustessa, jotka työntekijät olivat vastauksissa tuoneet esille. Huolen arviointi ammatillisella yhteistyöllä koetaan vahvaksi toimintatavaksi huolen arvioinnissa. Työntekijät kokivat huolen jakamisen merkittävänä työvälineenä, jolloin vaikeasta aiheesta on helppo saada näkemyksiä omaan subjektiiviseen kokemukseen huolen tunteesta. Kaiponen (2013, 4) tuo esille, että huoli kasvaa sitä mukaan, kun auttamiskeinot vähenevät ja tilanteessa tarvitaan muiden tukea.

Aikaisemmin teoriapohjassa esille tullut aihe työntekijästä yhteisvastuullisena kasvattajana vanhemman kanssa osoittaa, että työntekijöillä on myös suuri vastuu lapsen edun tavoittelemisessa ja kehityksen seuraamisessa. Huolen tunteesta yhteydenottoa sosiaalitoimeen yhdessä vanhemman kanssa työntekijät kokivat vieraana toimintatapana. Sosiaalitoimeen yhteydenotto voitaisiin kuitenkin tehdä matalalla kynnyksellä vanhemman kanssa tai vanhemman luvalla, jossa arvioidaan tuen tarpeita.

Työyhteisön merkitys huolen tunteeseen ja vaikutus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen koettiin merkityksellisenä tekijänä. Vastauksista nousi esille, että työyhteisön mielipide vaikuttaa lastensuojeluilmoitusta tehdessä. Fogelman (2006, 92) tuo tuloksissaan esille, että lastensuojeluilmoituksen takaa löytyy useammin kollektiivinen jaettu raja, kuin työntekijän henkilökohtainen raja. Lastensuojeluilmoitusta harkitessa, työntekijät saivat tukea ja konkreettisia neuvoja työyhteisöltä, joka koettiin vastausten perusteella ensiarvoisena. Työntekijän oman kokemuksen ja työyhteisön mielipiteen yhteensovittamisella pyritään yksimieliseen päätöksen tekoon. (Fogelman 2016, 98.) Tämä seikka tulee myös esille tämän opinnäytetyön vastauksissa ja se koetaan vahvuutena, jolloin kollegoiden ja esimiehen mielipide täydentää omaa huolen tunnetta. Lastensuojeluilmoituksen tekoa ei kuitenkaan tule viivästyttää delegoimalla lastensuojeluilmoituksen tekoa esimiehelle, sillä se voi viivästyttää ilmoitusta (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020).

Lastensuojeluilmoitusta harkitaan vastausten perusteella lapsen kohdalla, kun kyseessä on vakava laiminlyönti tai huoli. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos esittää lastensuojeluilmoituksen tehtäväksi, kun lapsen lastensuojelun tarve pitäisi selvittää (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020). Sana vakava voidaan myös nähdä vahingollisena, sillä työntekijä on voinut havaita aikaisemmin huolen tunnetta lapsesta, mutta jäänyt odottamaan vahvistusta tunteelle. Salosen (2016) vastaajat toivat myös esille, että tilanteita saatettiin seurata pidemmän aikaa, ennen kuin lastensuojelullisiin toimenpiteisiin lähdettiin. Tässä opinnäytetyössä saatiin vahvistusta Salosen (2016) löydökselle, että lastensuojeluilmoitus nähtiin viimeisenä vaihtoehtona, jos vanhempien kanssa keskustelu ei ollut muuttanut tarvittavia toimintatapoja.

Kynnys lastensuojeluilmoitukselle tulisi pitää matalana, sillä lastensuojelun tarpeessa oleva lapsi on itse kykenemätön arvioimaan omaa kehitystään tai siihen haitallisesti vaikuttavia tekijöitä. Ennen vakavan huolen tunnetta voidaan ennaltaehkäistä ilmoittamalla sosiaalitoimeen tai mahdollisesti lastensuojeluilmoitus tarvittaessa. Opinnäytetyön vastausten perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että ammatillinen yhteistyö on päätekijä ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa ja se auttaa huolen arvioimisessa huolen ilmoille tuojaa. Jollei ei ole varmuutta tuleeko ilmoitus tehdä, voi työntekijä kysyä neuvoa kunnan sosiaalityöntekijältä kertomatta lapsen henkilöllisyyttä (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020).

Lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä aina mahdollisimman pian, jonka myös laki määrittää sanalla viipymättä. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he saavat tietää lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeesta, kehitystä vaarantavista olosuhteista tai jos lapsen oma käytös edellyttää selvitystä (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020). Työntekijät olivat myös vastanneet yksimielisesti, että lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä mahdollisimman pian.

Vastauksena kysymykseen, milloin lastensuojeluilmoitus jää tekemättä, ei muodostunut vastauksissa yhtenäistä linjaa, vaan työntekijät toivat esille omia kokemuksiaan ja mielipiteitään. Salonen (2016, 84) tuo esille, että kynnys lapsesta nousseesta huolen tunteesta tehtävään lastensuojelulliseen toimenpiteeseen koettiin tiedonpuutteena ja siitä johtuvana epävarmuutena. Tässä opinnäytetyössä johtopäätöksenä voidaan todeta, että ilmoitus jää tekemättä, mikäli tilanne ratkeaa jollakin toisella tavalla tai lastensuojeluilmoitukselle ole yhtenäistä mielipidettä.

Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ja tulkita ilmiötä (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2020). Opinnäytetyön perusteella työntekijöiden huolen arvioiminen oli selkeästi vahvuus ja asioista keskusteltiin avoimesti työyhteisössä. Työntekijät pyrkivät itse vaikuttamaan ensin koettuun huolen tunteeseen keskustelemalla vanhempien kanssa ja mikäli keskusteleminen ei johtanut toivottuun muutokseen, tuli lastensuojeluilmoitus tehdä mahdollisimman pian. Työntekijöiden vastauksista ei noussut esille, ohjattiinko vanhempia hakemaan tarvittavia tukitoimia huolen havaittuaan, mutta sosiaalitoimeen yhteydenottoa vastausten perusteella koettiin vielä vieraana. Vastauksissa tulee esille, että työntekijöiden vaikuttavuutta varhaiskasvatuksessa mitattiin tilanteiden seurannalla. Ennaltaehkäisevässä toimintatavassa tulisi pyrkiä ehkäisemään tilanteen vakavoitumista, joka olisi yhteydenotto sosiaalitoimeen tuen tarpeiden arvioimiseksi tai tekemällä lastensuojeluilmoitus.

Tulosten luotettavuutta olisi lisännyt mahdollisesti suurempi vastausten määrä, mutta aiheesta tietoisuus vastaajien kesken osoittautui kuitenkin merkityksellisemmäksi. Vastaukset linkittyivät selkeästi teoriapohjaan ja kerättyy aineistoon.

8 Pohdinta ja kehittäminen

Opinnäytetyön tutkimus tavoitti varhaiskasvatuksen työntekijät. Työntekijät ovat tuoneet omia kokemuksiaan selkeästi esille. Sähköinen kyselylomake osoittautui toimivaksi menetelmäksi kerätä aineistoa. Tutkimuksessa tuli esille, että varhaiskasvatuksessa työyhteisöllä on tärkeä merkitys vaikeita asioita kohdatessa sekä ammatillinen osaaminen työntekijöillä näkyi selkeästi vastauksissa huolen arvioinnissa.

Suuri osa vastaajista kertoi hyvinkin merkittäviä havaitsemiaan lapsesta nousseista huolen tunteita. Pohdintaa herätti, oliko vastaukset annettu tietoisuuden pohjalta vai kysymyksen osoittamalla tavalla kertoa omia havaintojaan heränneistä huolen tunteista. Vastausten perusteella ei pystytä myöskään kertomaan, miten työntekijä on edennyt asiassa. Kysymyksen asettelua olisi voinut miettiä tarkemmin ja avata niin, että vastaaja olisi kertonut miten asian kanssa on toimittu. Huolen arviointi taulukko on tehty työntekijöiden tueksi arvioimaan huolen tunnetta. Taulukossa (1) arvioidaan myös sitä, miten itse pystyy tilanteessa

vaikuttamaan. Vanhemman mielenterveys tai päihdeongelmat tulivat esille ensimmäisessä sähköisen lomakkeen kysymyksessä, joita työntekijä itse oli haivannut. Työntekijät tukevat vanhemmuutta varhaiskasvatuksessa, mutta eivät pysty juurikaan tavoitteellisesti vaikuttamaan asioihin, jolloin lastensuojelullisia toimenpiteitä tulee miettiä lapsen etua arvioiden.

Vastauksissa kerrottiin nihkeästä yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Vastavuoroinen yhteistyö sosiaalitoimen kanssa edistää lapsen ja perheen tukemista. Ammattitaitoisuus varhaiskasvatuksen työntekijöillä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen seurannassa osoittaa, että yhteistyö tulisi olla ensiarvoisen tärkeää molempiin suuntiin. Ennaltaehkäisevät toimenpiteet ovat merkityksellinen tapa ehkäistä tilanteiden vakavoitumista. Hyvinkään varhaiskasvatussuunnitelmassa tuli esille myös, että monialaista yhteistyötä tehdään perhepalveluiden kanssa sovittujen yhteistyörakenteita noudattaen (Hyvinkää 2019, 32). Työntekijöiden kykeneväisyys vaikuttaa perheen tilanteeseen ei ole tavoitteellista, jolloin työntekijän tulee arvioida mahdollisuuksiaan auttaa tilanteissa ja ohjata hakemaan tarvittaessa palveluita. Varhaiskasvatuksentyöntekijän tulisi luoda vanhemman kanssa luottamuksellinen suhde, jolloin vaikeistakin asioista voidaan puhua avoimesti. Kehittämisen ideana olisi huolen herätessä pyytää mahdollisesti sosiaalitoimen puolelta ammattilainen kertomaan palveluista, joita perhe voisi mahdollisesti saada.

Huolen tunteen arviointi ja työyhteisön tuki näyttäytyi merkityksellisenä tekijänä tämän opinnäytetyön tuloksissa. Työntekijän kohdatessa huolen tunteen tulisi sille olla toimintaohje, jossa kuvattaisiin, mitä tehdä asian etenemiseksi. Huolen vyöhyke (taulukko 1) on hyvä väline oman huolen tunteen arviossa. Kaiponen (2013, 8) kertoo toimintatavasta, johon jokaisen huolen vyöhykkeen kohtaan tulisi lukemaan ne palvelut ja työntekijät, joita vyöhykkeen kohdassa mahdollisesti tarvitsisi. Alla taulukossa (2) on mukailtu versio Kaiposen (2013) esimerkistä toimintaohjeeksi, johon tummennetulla tekstillä on lisätty yhteistyötaho ja palveluita, joita varhaiskasvatuksessa voisi mahdollisesti käyttää. Lista on helppo lisätä omissa yksiköissä kaupungin tai kunnan palveluita ja yhteystietoja, joihin yhteydenotto tulisi tehdä, kun tilanne sitä vaatii.

Taulukossa (2) on esitetty Erikssonin ja Arniklin (2016) huolen vyöhyke ja Kaiposen (2013) mukaillusta versiosta toimintaohje. Huolen vyöhykkeisiin tulisi sijoittaa sen palvelun yhteystiedot ja toimintaohje, jota tulisi käyttää lapsesta nousseen huolen herätessä. Ensimmäisessä vaiheessa on esitetty, ettei huolta ole noussut ja yhteistyö vanhempien kanssa sujuu luottamuksellisesti. Toisessa vaiheessa herää huoli lapsesta, jolloin tulisi keskustella tunteesta työyhteisössä tai muun varhaiskasvatuksessa työskentelevän kanssa. Lapsen tilanteesta puhuen vanhemman kanssa, voisi työntekijä kertoa palveluista, joita perhe voisi saada tilanteessa. Kolmannessa vaiheessa huolen tunne voimistuu ja vaatii reagointia ennen tilanteen vakavoitumista. Työntekijä voi ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen vanhemman kanssa

tai vanhemman luvalla ja pyytää palvelun tarpeen arvioimista. Neljännessä vaiheessa lapsesta noussut huolen tunne on jo niin suuri, että se vaatii yhteydenoton lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja mahdollisesti yhteydenoton sosiaalityöntekijään.

1. Lapsen kehitys ja oppiminen sujuvat ja yhteistyö lapsen vanhempien kanssa on avointa ja luottamuksellista.
2. Huolen arviointi ja työyhteisön mielipide. Työntekijällä nousee huoli lapsesta. Työntekijä ottaa huolen puheeksi vanhempien kanssa.   • Jaa huolesi työtovereiden, esimiehen tai erityislastentarhanopettajan kanssa. • Keskustele vanhempien kanssa huolen tunteesta ja kerää tietoa kokonaistilanteesta • Vanhemmalle tulee kertoa tuen tarpeista. Tarvittaessa vanhempi voi ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen työntekijän kanssa tai vanhemmalle tulee antaa yhteystiedot mihin voi itse ottaa yhteyttä.
3. Huoli lapsen tilanteesta voimistuu ja tilanne vaatii reagointia ennen tilanteen vakavoitumista. Työntekijä alkaa aktiivisesti työskennellä perheen ja yhteistyökumppaneiden kanssa.   • Yhteydenotto sosiaalitoimeen vanhemman kanssa tai vanhemman luvalla palvelun tarpeiden arvioimiseksi. • Konsultoi tarvittaessa sosiaalitoimea (lapsi- ja perheidenpalveluita) tai lastensuojelua. • Lastensuojeluilmoitus
4. Huoli lapsesta on niin suuri, että se vaatii välittömiä toimenpiteitä.   • Lastensuojeluilmoitus • Yhteydenotolla lastensuojeluun, joka arvioi lastensuojelun tarpeen.

Taulukko 2: Toimintaohjeet huolen ilmetessä, mukailtu versio (Eriksson & Arnikl 2006; Kaiponen 2013.)

Taulukon 2 toimintaohjetta noudattamalla työyhteisöön tulisi selkeät toimintatavat, miten edetä, jos huoli lapsesta nousisi. Varhaiskasvatuksessa kuin sosiaali- ja terveysalalla on työyhteisössä paljon vaihtuvuutta, jolloin taulukolla ja sen päivittämisellä pystyttäisiin pitämään selkeät toimintaohjeet ja tieto olisi helposti saatavilla niin uusille kuin vanhoille työntekijöille. Taulukkoa voisi kehittää yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa, jotta heille tulisi tieto kuka on yhteyshenkilö. Taulukko konkretisoi myös työntekijälle

ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta ja sen millä palveluilla pystytään auttamaan perhettä. Vähemmän tarvetta jäisi myös yhteisen mielipiteen muodostamisella, kun ohjeet olisivat selkeät työntekijän kohdatessa huolen tunnetta.

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoista ja opettavaista. Sähköisellä lomaketta käyttäessä aineiston keruu menetelmänä vastaukset annettiin kirjallisena, jolloin jatkokysymyksiä ei ole pystytty esittämään. On kuitenkin vaikuttavaa, että sähköisessä kyselyssä saadut vastaukset vastasivat tutkimusongelmaan ja tutkimuskysymyksiin. Alussa kerroin siitä, miten aihe sai alkunsa sosionomiopintojen lastensuojelukurssilta. Tutkimuksessa ei tullut esille ristiriitaisuutta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Lastensuojelukurssilla huomasimme, että lastensuojeluilmoituksen delegointia tapahtui osassa työpaikkoja esimiehelle, lastensuojeluilmoituksen tekeminen oli monien tulkintojen varassa sekä työyhteisön eriävät mielipiteet saattoivat jättää lastensuojeluilmoituksen tekemättä. Aineiston keruussa ja analysoinnissa ei tullut suoria samankaltaisuuksia, mutta työyhteisön eriävät mielipiteet nousivat myös tuloksissa esille.

Työelämän yhteistyökumppania kartoittaessa soitin kuntaan, jossa kysyin halukkuudesta tehdä yhteistyötä opinnäytetyön kanssa. Tämän kunnan varhaiskasvatuksesta vastaava sanoi aiheeni mielenkiintoiseksi, mutta vastasi ettei heillä ole hänen mielestään tarjoakaan annettavaa aiheeseen, sillä heillä työskentelee keskitetty työntekijä, joka tekee tarvittavat lastensuojeluilmoitukset. Voidaan siis todeta, että lastensuojeluilmoituksen tekemisessä on myös kunnittain eroja. Teoria osuudessa tuotiin esille subjektiivisesta kokemuksesta huolen tunteeseen, joka omasta mielestäni on hyvin tärkeä aihe. Jokainen ihminen on elänyt oman polkunsa ja kasvanut erilaisissa olosuhteissa. Huolen tunteen voi kokea hyvinkin monella tavalla, jolloin toisen ihmisen mielipide voi vaikuttaa hyvinkin paljon, ehkä jopa vahingollisesti. Matala kynnyks perheen tukemiseksi ilmoittamalla sosiaalihuoltoon tai lastensuojeluun on erittäin tärkeä lapsen edun toteuttamiseksi.

Lähteet

Eriksson E. & Arnkil, T. 2006. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Fogelman, H. 2006. ”Se on oikeesti semmonen mikä meidän täytyy hoitaa” - Päiväkodin työntekijän henkilökohtainen raja lastensuojeluilmoituksissa. Viitattu 28.2.2020.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/93150/gradu00868.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Helsingin yliopisto. 2020. Tutkimusetiikka. Viitattu 8.10.2020.
<https://www.helsinki.fi/fi/tutkimus/tutkijan-palvelut/tutkimusetiikka#section-2636>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hyvinkää. 2019. Hyvinkään varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Viitattu 1.11.2020
<https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/vasu/hyvinkaan-varhaiskasvatussuunnitelma-2019.pdf>

Julkari. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Lastensuojelu 2019. Viitattu 20.2.2020.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jyväskylän yliopisto. 2010. Tutkimuksen toteuttaminen. Viitattu 2.11.2020.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen#tutkimustulosten-luotettavuus>

Kaiponen, S. 2013. Huolen puheeksi ottamisen ja hyvien käytäntöjen dialogi. Viitattu 26.10.1994.
https://www3.uef.fi/documents/547052/549365/2014_10_20_Huolen+puheeksiottaminen.pdf/5e8b4fd6-5cbc-4fbc-8664-01ba8b804f68

Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2020. Teoreettinen materiaali. Viitattu 8.11.2020.
<https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Tavoite-ja-tarkoitus>

Kunta työnantajana. 2018. Uusi varhaiskasvatuslaki muuttaa kelpoisuuksia, nimikkeistä päättää työnantaja. Viitattu 11.11.2020.
<https://www.kt.fi/ohjeet/kvtes/varhaiskasvatuslaki-kelpoisuudet-henkilostorakenne>

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvelukuntayhtymä Soite. 2020. Viitattu 11.11.2020.
https://www.soite.fi/huostaanotto_ja_sijoitus

Lastensuojelulaki 417/2007. Finlex. Viitattu 20.2.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelukeskusliitto. 2006. Varpu -hanke. Viitattu 26.10.2020.

<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Varpu-tukea-lapselle-ajossa.pdf>

Miniedu. 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön suositus opetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjille koronavirusepidemian aikana. Viitattu 20.9.2020.

<https://minedu.fi/documents/1410845/22330894/OKM+THL+suositus+-+opetus+ja+varhaiskasvatus+4.8.2020.pdf/3a12db76-92f3-2da4-5717-92e552ebe798/OKM+THL+suositus+-+opetus+ja+varhaiskasvatus+4.8.2020.pdf?t=1596550832873>

Mahkonen, S. 2018. Vuoden 2018 varhaiskasvatuslaki. Keuruu: Edita Publishing oy.

Opetushallitus. Mitä on varhaiskasvatus? Viitattu 20.2.2020.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2018. Viitattu 19.2.2020.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 4. uudistettu painos. Keuruu: Edita Publishing oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Eettiset kysymykset. Viitattu 21.10.2020.

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1.html

Salonen, S. 2019. ”Se perheen tuki on kuitenkin iso osa meidän työtä” - Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettajien kokemana. Viitattu 21.10.2020.

https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/147637/Salonen_Sanni_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2019. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu 21.2.2020.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma#otsikko1>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2019. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 21.2.2020.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2019. Lastensuojeluilmoitus. Viitattu 20.2.2020.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus#milloin%20taytyy%20tehd%C3%A4%20ilmoitus>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020. Lastensuojelun avohuolto. Viitattu 11.11.2020.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Viitattu 11.11.2020.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020. Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Viitattu 20.9.2020.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/yhteydenotto-sosiaalihuoltoon-tuen-tarpeen-arvioimiseksi>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtioneuvosto. 2007. Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutus ja osaaminen. Viitattu 11.11.2020.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72924/Selv200707.pdf?sequence=1>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Finlex. Viitattu 28.2.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Kuviot

Kuvio 1: Varhaiskasvatuksen työntekijöiden lapsesta nousseita huolen tunteita	23
Kuvio 2: Yhteydenotto sosiaalitoimeen lapsesta nousseen huolen tunteen vuoksi (n=11).....	24
Kuvio 4: Työyhteisön vaikutus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen (n=11).....	27

Taulukot

Taulukko 1: Huolen vyöhykkeet (Eriksson & Arnkil 2006, 25.)	14
Taulukko 2: Toimintaohjeet huolen ilmetessä (Eriksson ja Arnkil 2006; Kaiponen 2013.)	33

Liitteet

Liite 1 Saatekirje	40
Liite 2 Sähköinen lomake	41
Liite 3 Sisällön analyysi	43

Liite 1 Saatekirje

Hyvä varhaiskasvatustyöntekijä!

Olen sosionomi opiskelija Sanna Simanainen Laurea-ammattikorkeakoulusta Hyvinkäältä. Opinnäytetyöni käsittelee lastensuojeluilmoituksen tekoa varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön aihe lähti omasta mielenkiinnonkohteesta, lastensuojelu ja varhaiskasvatus. Aihe sai alkunsa oppitunneilla heränneistä keskusteluista, jossa huomasimme, ettei lastensuojeluilmoituksen tekeminen ole työntekijän näkökulmasta yksinkertainen, sillä toimintaohjeita on erilaisia. Myös tilastollisesti alle 6-vuotiaista tehdään vähemmän lastensuojeluilmoituksia kuin muissa ikäluokissa 18-vuotiaaseen saakka.

Teoreettinen aineisto käsittelee, varhaiskasvatusta, huoli puheeksi menetelmää, lastensuojelua sekä virkavelvollisuutta. Teidän työntekijöiden merkitys opinnäytetyössäni on oleellinen, sillä käsittelen aihetta työntekijöiden näkökulmasta. Kysely toteutetaan anonymyminä, edes koulutustaustaa ei tulla kysymään.

Tutkimuksen tavoitteena on saada selville työntekijöiden tietoisuus lastensuojelu ilmoituksen tekemiseen vaikuttavista tekijöistä. Tavoitteena on saada vastauksia kysymyksiin,

- Lapsesta tulleen huolen arvioiminen
- Työyhteisön vaikutus lastensuojeluilmoituksen tekoon
- Lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja sen tekemättä jättäminen
- Työntekijän tietoisuus virkavelvollisuudesta

Kysymykset ovat avoimia kysymyksiä, johon vastataan oman tietoon perustuen kirjoittamalla. Opinnäytetyö antaa valmiuksia kehittää lastensuojeluilmoituksen tekemistä ja lisätä tarvittavaa tietoa.

Vastauksista ei voi päätellä henkilöllisyyttäsi ja ne käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimusaineistoa kerätään vain tähän opinnäytetyöhön ja vastaukset hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimus valmistuu joulukuussa 2020. Opinnäytetyö tulee luettavaksi Theseus-julkaisuarkistoon, josta löydät sen ”lastensuojeluilmoituksen tekeminen varhaiskasvatuksessa.”

Vastaa mielelläni opinnäytetyöhön liittyviin kysymyksiin os. sanna.simanainen@student.laurea.fi

Suuri kiitos osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin,

Sanna Simanainen

sosionomi opiskelija

Liite 2 Sähköinen lomake

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen varhaiskasvatuksessa

Hei!

Tässä opinnäytetyössä pyrin saamaan vastauksia työntekijöiden näkökulmasta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen.

Vastaa alla oleviin kysymyksiin omasta näkökulmastasi ja tietojesi pohjalta. Vastauksien pohjalta analysoin opinnäytetyössäni sitä, miten paljon varhaiskasvatuksen työntekijöillä on tietoa lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

Tietosi on minulle arvokas ja se käsitellään anonyymisti. Kiitos!

Huoli

1. Mitkä asiat nostavat sinulla huolen tunteen lapsesta varhaiskasvatuksessa? Kerro omin sanoin havaitsemiasi asioita.

2. Oletko ottanut yhteyttä sosiaalitoimeen lapsesta nousseen huolen tunteen vuoksi yhdessä vanhemman kanssa? Ja jos olet, mikä asia on johtanut yhteydenottoon?

Työyhteisö

1. Kuinka nopeasti otat kokemasi huolen lapsesta puheeksi työyhteisössäsi?

2. Millä lailla koet työyhteisön mielipiteen vaikuttavan omaan huolen tunteeseesi?

3. Minkälaista tukea saat huolesi tunteeseen lapsesta työyhteisössä tai muilta viranomaisilta?

4. Kun harkitset tekeväsi lastensuojeluilmoituksen, vaikuttaako työyhteisön mielipide ilmoituksen tekemiseen?

Lastensuojeluilmoitus

1. Mitkä asiat saavat sinut
harkitsemaan
lastensuojeluilmoituksen tekemistä?

2. Mikäli tilanne vaatii
lastensuojeluilmoituksen tekemisen,
milloin teet sen?

3. Millaisissa tilanteissa
lastensuojeluilmoitus jää tekemättä?

4. Onko sinulla tarpeeksi tietoa
lastensuojelu ilmoituksen tekemisen
velvollisuudesta?

Tietojen lähetyk

Tallenna

Kiitos vastauksista! Oikein hyvää syksyä.

Liite 3 Sisällön analyysi

Pelkistetyt ilmaukset	Ryhmittely, alaluokka	Käsitteellistäminen, yläluokka
Mitkä asiat nostavat sinulla huolen tunteen lapsesta varhaiskasvatuksessa? Kerro omin sanoin havaitsemiasi asioita. - Lapsen hyvinvointi, lapsen perustarpeet, lapsen mieliala vanhemman ja lapsen kohtaaminen. - Vanhemman hyvinvointi, päihteidenkäyttö ja välinpitämättömyys. - Lapsen hyvinvointi, perustarpeet. Lapsen puheet. Vanhemman psyykkinen hyvinvointi. Fyysisiä merkkejä pahoinpitelystä. - Lapsen väsymys. - Lapsen perustarpeet, vaatetus tai lapsi jatkuvasti nälkäinen. Fyysiset pahoinpitelyn merkit. - Lapsen poikkeava käytös. Lapsi ei kasva ja kehity normaalisti. Lapsen puheet, jotka ei ole ikätasoisia. Lapsi ei ole sosiaalinen eikä ole vuorovaikutusta. - Perushoidollisia puutteita, likaiset vaatteet, ei riittävästi unta. Vanhemman päihteidenkäyttö, masennus ja jaksaminen. - Lapsi syönyt kotona lääkkeitä ja vanhempi ei tiedä kuinka paljon. Lapsi on väsynyt, kalpea, nälkäinen, itkuinen. Lapsella samat vaatteet koko ajan, ei ole sopivan kokoisia. Lapsen puheet kotiloista. Lapsen poissaolot päiväkodista, joista ei ilmoiteta. - Lapsen aggressiivisuus. Lapsen pukeutuminen ei ole säänmukaista. Lapsen likaisuus ja kova nälkä. Vanhempien päihteidenkäyttö. - Lapsen käytös arkaa, aggressiivista tai itkuista. - Lapsen käytös, selittämättömät poissaolot, perushoidon laiminlyönti.	Lapsen fyysinen hyvinvointiin ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät tekijät Vanhemman psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin liittyvät tekijät Lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen liittyviä tekijöitä.	Huolen arviointi kokonaisvaltaista

Oletko ottanut yhteyttä sosiaalitoimeen lapsesta nousseen huolen tunteen vuoksi yhdessä vanhemman kanssa? Ja jos olet, mikä asia on johtanut yhteydenottoon? - Useasti yhteydessä huolen vuoksi. Yhteydenotto tehty myös vanhemman kanssa. - En ole - Yhteydenotto vanhemman luvalla. - En ole ottanut, keskustelu huolesta perheen kanssa. - Huoli vanhemman jaksamisesta, otin yhteyttä sosiaalityöntekijään. - En ole - En ole - En ole ollut yhteydessä. Kerran lastensuojeluilmoitus, joka näytetty vanhemmille. - Olen äidin jaksamattomuuden ja avun pyynnöstä. - En - Huoli lapsen perusturvallisuudesta, humalainen huoltaja, nopeasti havaittuani.	Vanhempien kanssa yhteistyö Yhteydenotto sosiaalitoimeen Ei yhteydenottoa	Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö

Kuinka nopeasti otat kokemasi huolen lapsesta puheeksi työyhteisössäsi? - Välittömästi, jos ei tilanne salli laitan muistutuksen, on saatu nopeasti järjestettyä yhteinen hetki. - Erittäin herkästi omaan tiimiin, jos tiimi huolissaan, puheeksi johtajan kanssa. - Samana päivänä - Heti välittömästi - Heti havaittua huoli, vaikka olisi pieni - Joko samana päivänä tai viikon sisään viikkotiimissä, jos asiaan pitää puuttua keskustellaan esimiehen kanssa. - Hyvin nopeasti, keskustelu tiimissä huolesta. - Heti - Havaittuani poikkeavan, samantien	Työyhteisössä puheeksi ottaminen nopeasti	Huolen tunteen jakaminen toimintapa
Millä lailla koet työyhteisön mielipiteen vaikuttavan omaan huolen tunteeseesi? - Kaikkien asiat kuulluksi, yhdessä pohditaan toimimesta vai jäädäänkö seuraamaan määritellyksi ajaksi. - Tukee minun näkemystäni ja huolta. - Vahvistaa tunnetta, heillä oleva tieto lapsesta tai perheestä voi hälventää tunnetta, jos tietävät perheen olevan tuen piirissä.	Työyhteisön mieliteen/vahvistuksen hakeminen	

- Tottakai, keskustelu tiimissä ja esimiehen kanssa, kenties kveon kanssa ennen ilmoituksen tekoa. - Vaikuttaa kyllä. - Kyllä. - Jonkin verran vaikuttaa.		

Mitkä asiat saavat sinut harkitsemaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä? - Vakava huoli lapsen hyvinvoinnista, heitteille jätöstä, vanhemman jaksamisesta, vanhemman toimiminen rankasti lapsen edun vastaisesti. - Lapsen kaltoinkohtelu tai huoli lapsesta. - Huoli lapsesta ja perheestä suuri. - Vakavat laiminlyönnit puhtaudessa, terveydessä ja hyvinvoinnissa. - Huoli lapsen jaksamisesta, vaatetuksesta ja vanhemman jaksamisesta kotona. - Lapsen pitkä poissaolo päiväkodista ilman syytä, jatkuvasti likainen, nälkäinen, vetäytyvä, arka lapsi. Vanhemmilla selvästi näkyvä alkoholiongelma. - Lapsessa näkyvät kaltoinkohtelun merkit, vanhemman jaksaminen, joka vaikuttaa negatiivisesti lapsen hoitoon. - Kun huoli on tunnistettu, keskusteltu tiimissä sekä vanhempien kanssa, eikä tilanne muutu. - Lapsen kaltoinkohtelu, vanhempien	Vakava huoli Selkeät merkit kaltoinkohtelusta Keskustelu vanhempien kanssa ei tuottanut tulosta	Lastensuojeluilmoitus tehdään vakavan huolen ilmetessä

Millaisissa tilanteissa lastensuojeluilmoitus jää tekemättä? - Ei ole jäänyt tekemättä, ei ainakaan tietoisesti - Jos tilanne lapsen kohdalla paranee - Jos asialle on selkeä selitys ja perheen asiat ovat oikeasti hyvin - Jos ajattelee, että antaa perheelle vielä mahdollisuuden - Jos huoli perustuu huhu puheisiin, ei ole selkeää näyttöä - Keskusteltua vanhemman/huoltajan kanssa huoli sitä myöten hälvenee ja apu löytyy muualta. - Tilanne parantuu/muuttuu. - Huhupuheet, ei ole itse varma onko lastensuojeluilmoituksen paikka. - Jos asiasta monta eriävää näkemystä työyhteisön sisällä.	Perheen ja lapsen kohdalla tilanne paranee Huhu puheet, ei selkeää näyttöä Työyhteisön sisällä eriävät näkemykset Perheelle antaa mahdollisuuden	Ei ole yksimielistä päätöstä
- Kyllä - Kyllä. - Tiedän, että velvollisuus tehdä. Konsultoin aina tiimiä ja johtajaa, sekä keskustelen vanhempien kanssa. - Kyllä, olen velvollinen tekemään. - Kyllä on. - Luulisin olevan - Kyllä mielestäni on. - On. - Kyllä on. - On. - On.	Tietoisuus virkavelvollisuudesta	Tietoisuus virkavelvollisuudesta on työntekijöillä yksimielinen.

Yläluokka	Pääluokka
✓ Käsitteellistäminen ✓ Huolen arviointi kokonaisvaltaista ✓ Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö ✓ Huolen tunteen jakaminen toimintapa ✓ Ammattitaitoinen yhteistyö ✓ Työyhteisössä avointa ja konsultoivaa apua ✓ Yhteinen päätös ilmoituksen tekemiseen ✓ Lastensuojeluilmoitus tehdään vakavan huolen ilmetessä ✓ Lastensuojeluilmoitus tehdään heti ✓ Lastensuojeluilmoitus jää tekemättä, jos ei ole yksimielistä päätöstä ✓ Tietoisuus virkavelvollisuudesta on työntekijöillä yksimielinen.	✓ Yhteisesti huolen tunteen arvioiminen ✓ Ammattitaitoinen yhteistyö ilmoituksen tekemiseen ✓ Lastensuojeluilmoitus tehdään heti vakavan huolen ilmetessä. ✓ Lastensuojeluilmoitusta jää tekemättä, jos ei ole yksimielistä päätöstä